

Hétfő, 1987. február 2.

Válasz — talán — ma este a Royalban

Merre tart Szeged képzőművészete?

Másfél hónapja gyűrűznek a kérdések és válaszok, vélemények és ellenvélemények, sértett vállrándítások és magabiztos kinyilatkoztatások a város képzőművészetéről. Nem véletlenül, s nem csak úgy, a levegőbe. December közepe óta látható ugyanis a Képtárban a Szeged képzőművészete 1960—1985 című kiállítás. Megszólaltak a kritikusok, a szervezők, a rendezők, egy szakmai beszélgetésen az alkotók. A kép tisztul ugyan, recepteket felírni a bajokra viszont nemcsak felelőtlenség, de lehetetlenség is. Ugy gondoltam, erről a témáról érdemes lenne *tágabb fórumon is szót váltani*. Eppen azért, mert e város közönsége szereti a képzőművészetet. Ezt bizonyítja, hogy évente több mint száz kiállítást rendeznek, tízezrek

látogatják a legrangosabb téri tereket, jelentős pénzeket áldoznak a műkereskedelem és a műtermek csatornáin képekre, szobrokra, mert egyszerűen divat lett a művészetek (egy bizonyos színvonalra érvényes) szerepe.

A Royal irodalmi kávéház ma este 6-tól a képzőművészet kérdéseinek ad helyt. Például ilyeneknek: Milyen gyökerekből táplálkozik a város mai képzőművészete? Kell-e szegedi műhely? Nyílik, vagy szűkül az izlésolló művészet és közönség között? Sok vagy kevés egy ekkora városban több mint félszáz „hivatásos” művész? Szükségsemmi-rű-e a szembenállás profik és amatőrök között? Kik lehetnek egy újfajta mecenatúra képviselői, s milyenek a még kiaknázatlan lehetőségek? Örízhető-e a

tradíció korszerűség nélkül? A meglehetősen zavaros művészeti közéletben miért hiányzik az értékek bátrabb támogatása? Akkor vagyunk-e jó mecénások, ha nivellálunk, vagy ha középpontú szemlélettel igenis erőteljesebben differenciálunk?...

A kérdések hosszan folytathatók, de hogy a válaszok megszületnek-e? Estére eldől. Talán éppen a meghívott vendégek segítségével, akik között ott lesz *Apró Ferenc* helytörténeti kutató, *Kovács László* orvos, műgyűjtő, *Szekeres Mihály* belsőépítész, *Szuro-mi Pál* művészettörténész-muzeológus, a kiállítás társrendezője. És természetesen önök, akik érdeklődő kérdéseikkel és véleményükkel segíthetik a képzőművészet tisztázását.

Tandí Lajos

A remekmű érintése

A Kakukkfészek a nagyszínházban

A remekművek: akár a szerelmek. Mindig jó, mi több, varázslatos szembetalálkozni velük. A remekművek, éppen mert olyan kevés van belőlük, csillogó szemekkel szeretők, odaadó, tiszta nők gyanánt méltók mindarra, amit csak ember elismerésben, szeretetben, tisztességben számukra nyújthat.

A remekmű, amiről most szó van, eredetileg tudvalevően egy regény, *Ken Kesey Száll a kakukk fészkére* című műve. Egy nagy közép-európai filmrendező, bizonyos *Milos Forman* ezután — ritkán pillanat — az eredeti alkotással tökéletesen egyenértékű filmet (azaz egy újabb remekművet) készített belőle, éppen tíz esztendeje játszották a magyarországi mozikban. S nagyjából ugyanakkor került színre a budapesti Víg-színházban (*Kapás Dezső* rendezésében) a nagy regény *Kakukkfészek* címen, *Dale Wassermann* által dramatizált színpadi változata. (Szegeden eddig 1980 júniusában találkozhattunk vele: a Szabadkai Népszínház társulatának magyar tagozata adta elő; *Virág Mihály* volt a rendező.) Az a két előadás pedig, amit a rendkívüli érdeklődéstől vezérelt közönség szombaton délután, illetve este a nagyszínházban láthatott, az úgynevezett „*Bujtor-féle*”, nagyrészt budapesti színekből álló alkalmi társulás által bemutatott produkció volt, a *szekesfehértvári Vörösmarty Színház és a Komárom Megyei Játékszín közös vállalkozása*.

Higgyék el: szűkséges volt e röpké történelmi áttekintő. Hiszen oly jó volna mindig tudatában lennünk: igazából sohasem a remekművet érintjük meg ilyen-olyan feldolgozással, adaptációval, előadással — az érint meg bennünket. S ezek a sűrűlődi pontok nem csupán élményadók: mindenkori katartikusak is. Mert valamirevaló néző remekművekbe csak szerelmes lehet. Erre állapított meg a katarzis, a dráma, a megrázkódtatás igazán csak pár lépés.

A nagyszínház színpadán mintha a Forman-film oly emlékeztető részletei elevenednének újjá. Olyan *Hornvánszky Tamás* díszlete, olyan *McMurphy* ruházata, a Főnéni tartása, egy-két népházi még tán az arca és ápoltság mozgólata is. Bromden, a Nagyfőnök is szinte ugyanúgy és annyira indián, sőt, Indián. Ugyanakkor színváltások alkalmával minden elsőként, csupán a Nagyfőnök rezzenetlenül fenséges arcát lát

Bujtor István (Bromdem) és Eperjes Károly (McMurphy), az egyik jelenetben

juk, s mindenfelől halljuk belső monológjait: ez a megoldás meg a Kesey-regény közvetlen építkezését idézi. A filmből ugyanakkor szinte jelzészzerűen „belopt” az előadásba még a kosárlabdázási jelenet is — a dramatizálás követelményeinek megfelelő tiszteletesebb, pergőbb ritmus viszont egy pillanattal sem feledtetni el velünk, hogy nem Forman-filmimitációt és nem is könyvdramma színpadra állítási kísérletet látunk. Hogy van ez akkor?

Soha könnyebb választ. A Száll a kakukk fészkére, a Kakukkfészek, az örökkön, újra meg újra földre tiport emberség színtűgy örök reménykedésének ez a halhatatlan himnusza, ez a megkönyeztetően héroszi mű, amelyet egyszerű tanulmányában *Eörsi István* derűlátásunk első számú esélyfoglalataként aposztrófál — mindenféle interpretációs változatban csakis egyvalamit követel önmagának, de azt közzé: azt a bizonyos alázat. Ez úgy, és annyira jár neki, mint katonának a bakancs, munkásnak a fizetség. S végül soron ezt és semmi más nem szolgál *Bujtor István* egyszerűségében izléses-tiszteletesebb, póztalan-igenyes rendezése. Egyszerűen hagyja, öntörvényűen engedni a remekmű érintését végighullámszerűen rajtuk, s az ebből következő elektromos kisülések, akár az elektro-sokk, vagy a padozatból föltépett, mázsás súlyú szerkezet okozta villámlás — pontosan azt a hatást érik el, amit és ahogyan el kell érniük.

Főlöszleges lenne bővebb Kakukkfészek-eszme-futatlásokba fogni: érzjük be

annyival, hogy akár évi egy alkalommal kiegyeznének hasonló estékkel ebben a tértümben. (Legalábbis egyelőre.) S legyünk tisztában azzal is, hogy *Eperjes Károly* *McMurphy*je „formani”. Szó szerint az érvényes rá, amit *Jack Nicholson* szeniális teljesítményének ürügyén e figuráról *Eörsi* ír: „A vagány a józan ész és a spontán morális reflexek álláspontjáról helyezkedhet szembe a gépezettel. A vagányban egy potenciális bűnöző és egy potenciális forradalmár rejlik.”

Eperjes tökéletesen érti-érzi ezt a vagányt: ezt is mutatja meg. Bujtor István Bromdene látszólagos esz-köztelenségével teremt súlyt, s különösen tetszett még *Szilágyi István* egyéni íze, mégis teljesen a remekmű-érintésbe illeszkedő *Cheswick* és a szegedi *Jakab Tamás* hajszálpontos *Billy Bibbit*je. Egész fejezetet érdemelne *Béres Ilona* Ratched nővére: ez a Főnéni pontosan olyan hideg, kiszámított és „gépezettfőnöki”, mint a filmből. Ahogyan pedig ez a pompás színésznő mozdulatlanságaival „tovább főnénesít” — bravúr.

A remekművek szerelme, ellentétben másféle szerelmek általános természetrajzával, hál’ istennek csak az élet tovatűnével múlik el. A Kakukkfészek csak azért is, és a legmagasabb rendű eszmeiséget harci szózatba acélezó reményremekmű, maga indiános fenséggel, méltóságával épp olyan örök, mint a szerelem maga, vagy az emberi elnyomással párhuzamosan mindig létező Rezisztencia. Al-dassék neve most és mind-örökké.

Domonkos László

Bontott csirkét..., bontott csirkét!

„Kényszerszabadságon” a magánkereskedők?

Erdekes világban élünk. Néhány évvel ezelőtt egekbe csapott a vállalkozókedv. Ezek óta azon vagyunk, hogy legyen választék, mindenkinek a pénztárcája szerint. Ezek óta azt hajtogatjuk, hogy figyeljünk jobban a minőségre. Pénzügyi szakembereink arra is rájöttek, hogy a magántőkét bármilyen áron is, de forgassuk be az állami pénzforgalomba. Nyert az állam, mert a szalmazsákból forgalomba került az elvont sok millió, nyert az állam, mert ezek a vállalkozók keményen adóztak, SZTK-t fizettek. Nyert velük a vásárló, mert volt miből választania. Már-már kezdtek elfelejteni az „esz, nem eszi, nem kap mást” szlogent, amikor a maszek csirkékkel „bedobatták a törülközőt”. Most látom igazán a tévé hirdetőjéből korábban agyonismételt képsort, amikor az ös-ember (nevezze államnak) hazaér a sikertelen vadászatról és újrat egyre mélyebben nyomja ösefelesége orrához, miközben azt hajtogatja: „bontott csirkét..., bontott csirkét..., bontott csirkét...”.

A rébuszok után térjünk rá a tényekre. Szegeden három maszek csirkés dolgozik közmegelegedésre, mégpedig az Olajbányász téren *Buri János*, az Északi városrészben, az Ág utca sarkán *Csomor Gyula* (mindketten szarvasiak) és a Marx téri piacon *Dóczy István*. A napokban levelet kaptak a Kisosz Csongrád Megyei Szervezetétől, melyben ez áll: „A Budapesti Árelenőrzési Osztály megállapította, hogy egyes (az összes, a szerk.) baromfi-kereskedők három terméket, nevezetesen: vágott csirke egészben, vágott csirke bontott, vágott csirke darabolt, szabad árfarmában értékesítik, holott ezek a termékek a maximált árfarmába tartoznak.”

Kiderült az is, hogy az élelmiszer-törvény — 1976. évi IV. törvény 26. § (2) bek. — egyértelműen meghatározza, hogy a mezőgazdasági kistermelő a maga termelte termékből előállított élelmiszert csak közvetlenül a fogyasztóknak... adhatja el. A Kisosz kezdeményezte az élelmiszer-törvény, valamint az árfarmáról szóló jogszabály módosítását. És most jön a csoda: Az élelmiszer-törvény módosítására 1987. I. félév végén kerül sor, amikor a Mezőgazdasági és Élelmiszerügyi Minisztérium döntése alapján az említett tiltó kitétel már nem szerepel majd az új jogszabályban! Az Országos Anyag- és Árhivatal az östermelőktől beszerzett és a magánkereskedők által forgalmazott megjelölt árucikkeket az élelmiszer-törvény módosítása után a szabad árfarmába át fogja sorolni!”

Jó járt Katalinnal, a városi tanács kereskedelmi osztályának helyettes vezetőjével bújunk a rendelkezést. A fent említették a 010/100/16/1984. BkM számú árváltozási tájékoztatóban találjuk meg. Eszerint a vágott csirkét egészben 47 Ft/kg, a vágott csirkét bontva 57 Ft/kg, a vágott csirkét darabolva pedig 58 forint/kg-ért árusíthatják a maszek csirkék.

Ez viszont nevétséges, hiszen a minőségi árut 47-52 forint/kg-ért tudják beszerezni!

Mi is történt itt valójában? Erre a legilletékesebb válaszadó *Martonosi István*, a Kisosz Csongrád Megyei Szervezetének titkára:

— Az áráról szóló általános jogszabály mellett volt egy önálló magánkereskedői jogszabály (10/1980), amely bizonyos területen kizárta az általánosból a magánkereskedelem egyes ágait. A beszerzéstől tette függővé, hogy maximált vagy szabadárú legyen a termék. Amikor az 1984-es rendelet megjelent, hatályon kívül helyezte a beszerzési forrásokat, ezáltal maximálta, azaz általánossá tette az árakat. A három termékre 1985. január 1-jétől léptették életbe a maximált árfarmát, de az árhivatal kiadott egy olyan állásfoglalást, mely szerint viszszaemelésre nem kell fizetés-

re kötelezni a maszek csirkéket, sőt még azt is kimondta, hogy az eddigi szabálytalanságok ügyében hozott államigazgatási határozatok is hatályon kívül kell helyezni!

— Ki hibázott?
— Hibázott a jogalkotó, amikor a rendeletből kifejtette ezt a három terméket, azaz nem vette figyelembe, hogy minőségi különbség van. Szegeden három „maszek csirkét” érint az ügy, február 1-jétől mindhárman szüneteltetik az ipart.

— Mi lehetne a legjobb megoldás?

— Ha az árhivatal nem várná meg az élelmiszer-törvény módosítását, és a vásárlók érdekében módosítaná a csirkékre vonatkozó, véleményem szerint hibás maximált árfarmát. A kiadott szigorítás — fél évre — teljesen értelmetlen a mai vállalkozó- és piaccentrikus világban. Ez ugyanis visszatartja a magántőkét, de a gazdasági fejlődést is helytelen irányba tereli.

Buri János hét éve az Olajbányász téri piaccsarnokban árul. A város minden részéről járnak hozzá. Egy fiatalasszony csirkemáját és aprólékat visz.

— Miért nem a bolti csirkét vásárolja, az 66 forint helyett csak 47?

— Ha az 47, ez a csirke 120-at ér. Ha majd hallevet akarok főzni, veszek a „robotbontott csirkéből”, akkor tényleg olcsóbban jövök ki. Erről jut eszembe, hirdetik, együnk több halat. De ennyiért? Többbe kerül, mint bármelyik húsféleség!

— Mit jelent Önnek az ipar szüneteltetése? — kérdezem *Buri Jánost*.

— Bevétel nélkül maradok, de fizetnem kell az üzlet bérleti díját, az SZTK-t, ráadásul a bábólnai sztrájdésem megszegésével kártérítésre is kötelezhetnek. Elvesztem a vevőköröm, szóval rengeteg kár ér. Remélem győz a józan ész, és az érde-

kek egyeztetésével mielőbb visszaáll a rend.

Csomor Gyula elkésere-detten beszél arról, hogy amikor mindent elkövetnek a választék bővítéséért, a piaci kereslet egységilyben tartásáért, az állam nem méltányolja fáradozásukat.

— Termelő vagyok, de a saját üzletemben nem áruhatom az árum, azt el kell szállítanom Budapestre. Remélem mielőbb módosítják ezt a most bevezetett lehetetlen árfarmát.

Dóczy Istvánt vasárnap reggel kerestem a Marx téri pavilonban.

„Szabadság miatt zárva!” — olvasom a kifüggesztett táblát. Béketelepi lakásában találok rá:

— Hogy telik a szabadság? — kérdezem.

— Eléggé szomorúan! Tudja, én törvénytisztelő ember vagyok, s ha már törvényben határozták meg, hogy február 1-jétől nem árulhatok, én betartom. Az már más kérdés, hogy ezzel a törvénnyel nem érthetek egyet. Nem tudom, akik hozták, hallották-e Kádár elvtárs beszédét, aki kihangsúlyozta, hogy a termelékenység mellett a minőség a legfontosabb gazdasági tényező. Sajnálom azokat a vevőimet, akik 14 év óta hozzám jártak. A családom viszont el kell tartanom, ezért a szüneteltetés idejére elmegyek egy vállalkozóhoz dolgozni. Ez a rendelkezés, azt hiszem, senkinek sem használt!

Nekem vásárlónak biztosan nem! A saját pénzt beforgató, kockázatot vállaló kereskedőnek sem! De nem használt ez az „államkiesztárnak” sem, hiszen jelentős adótelétől esett el, a törvényt módosításig. Most csak egyetlen rugalmas intézkedés teremthet összhangot, mégpedig, hogy az Országos Anyag- és Árhivatal, az ígéretek szerint fél év múlva megjelenő élelmiszer-törvény módosítása előtt, visszaszorolja a szabadárú kategóriába a vágott csirke három változatát! Ez ugyanis közös érdekünk! *Bazaméry László*

Amatőrfilmek seregszemléje Szentesen

Szentesen, az ifjúsági és művelődési házban rendezték meg az elmúlt hét végén a már hagyományos dél-alföldi amatőrfilm- és videoszemléteket.

A szentesi bemutatóra 34 amatőrfilm és 16 videoprogram érkezett, amelyeket öttagú zsűri értékelt.

Csongrád, Bács-Kiskun és Békés megye amatőrfilmesei az elmúlt évben készült mintegy 200 alkotásukat hozták el a XVII. „Filmes szemlére”.

Vasárnap, a déli órákban került sor az eredményhirdetésre, és ezután vetítették le a nyertes filmeket. A mű-

vek egyenletes színvonalának figyelembevételével első díjat nem adott ki a zsűri. Két második helyezést ítéltek oda: *Kiss István* (Balás-tya) *Menekülés* című filmjéért és *Életút* videoprogramjéért, valamint *Vági László* (Szeged) *Becket Jó-vés-menés* című videójáért.

A nyertesek — *Kiss István*, *Vági László*, *Kutas Ferenc*, *Máthé Ferenc* — képviselik majd e három dél-alföldi megye amatőrfilmeseit a sorsadalmat az országos fesztiválon, amelynek Pécs lesz a színhelye április 9—12. között.

B. I.

Filmbaráti kör

Ismét megkezdődnek a Szegedi Filmbaráti Kör vetítései. Az 1986/87-es évad második felének előadásait február 8-án, vasárnap az 1936-ban készült *Fred Astaire*-film a *Dalol a flotta nyitja*, egy hét múlva pedig a *Bajor Gizi*, *Karády Katalin* és *Páger Antal* főszereplésével készült, 1941-es magyar filmalkotás, a *Szűz és a gödölye* következik a sorban. Ami a további kínálatot illeti: még három régi magyar film (*Egy tál lencse*, *Karádyval*, *Jávorról*, valamint a *Százhuszas tem-pó Kabos Gyulával és Mezey Máriaival*, és a *Döntő pillanat Tolnay Klárral*,

s Kabossal, Págerrel), s például mexikói (*Hurrikán*), francia (*Táncrend*) és amerikai: (*Édes anyaföld*) jelenti a programot. A Filmbaráti Kör tagjai olyan filmtörténeti csemegéket is láthatnak majd, mint a *Sophia Loren* főszereplésével 1953-ban készített *Aida* és az 1980-as *Adua és társnői*, *Marcello Mastroianni*val.

A Filmbaráti Kör előadásai vasárnaponként a megszokott időpontban, délelőtt 9 és 11 óra között lesznek a Vörös Csillag moziban. Bérletek a JATE Dugonics téri központi épületének rektori hivatalában (második emelet) válthatók.